

Ahmet Şimşek & Alaattin Aköz, *Türkiye’de Akademik Tarihçilik*, İstanbul: Kronik Kitap, 2017, 192 s.

Değerlendiren: Abdulhamit Kırmızı

Türkiye’de tarihin, tabiri caizse, mevzuatı yok. Yüzün üstünde tarih bölümü var; fakat hakkıyla tarihçiliğin tarihini, değişim ve gelişimini, usulünü ve felsefesini öğretmek tarihçiye kimlik ve kendilik kazandıracak bir şuur sağlayan bölüm az. Fikirsiz ve usulsüz bir tarihçilik ikliminde nereden geldiğini ve nereye gittiğini bilmez mü(-te)verrihler yetişir. Tarih yazımı denilen ve tarih usulünün zaman içinde geçirdiği safhaları anlatan ders, Türkiye’de tarih eğitiminin en zayıf halkasıdır. Bunun en önemli nedeni, derste okutulacak nitelikli yerli kitapların yokluğudur.

Ahmet Şimşek, akademik kariyerini bu alandaki çalışmalara hasretmiş bir tarihçidir. *Türkiye’de Tarih yazımı*, *Tarih Nasıl Yazılır*, *Tarih için Metodoloji*, *Türk Tarihçileri*, *Dünyada Tarihçilik* ve *Yaşayan Türk Tarihçileri* gibi 2010’lu yıllarda derlediği kitaplar ve düzenlediği çalıştaylarla şimdiden ülkede tarihin tarihine, usulüne ve teorisine en çok hizmet eden tarihçi unvanını hak etmiştir. Şimşek, bu sefer Alaattin Aköz ile birlikte, *Türkiye’de Akademik Tarihçilik* başlığı altında başka bir çalıştayın metinlerini neşretmiştir. Profesyonel tarihçiliğin dünyada ve Türkiye’de gelişiminin özetlendiği “Giriş” kısmında Şimşek, 19. yüzyıl başından itibaren tarihin ulus inşası için araçsallaştırılan bir çalışma alanına dönüşmesini anlattıktan sonra, kitabın üç ana eksenini etik sorunlar, tarihin siyasal iktidarla ilişkisi ve çalışmalarda nitelik sorunu olarak imler.

Bir “Değerlendirme” ve “Sonuç Raporu”yla biten kitapta sekiz makale yer alır. İlk makale, Zafer Toprak’ın Türkiye’de akademik tarihçiliğin genel durumunu ele alan bir bilanço denemesidir. Toprak, bu denemede çok zorlanmamıştır: II. Abdülhamid ve Meşrutiyet devri tarihçiliklerini Mükremin Halil Yinanç ile Yusuf Akçu-

@ Prof. Dr., İstanbul Şehir Üniversitesi. abdulhamitkirmizi@sehir.edu.tr

© İlmî Etüdler Derneği

DOI: 10.12658/D0173

İnsan & Toplum, 8(3), 2018. 133-135.

insanvetoplum.org

ra'nın 1932'de dile getirdikleri retrospektif eleştirileri üzerinden değerlendirmekle yetinen Toprak, otuzlu yıllara şöyle bir değindikten sonra İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki döneme de sadece yarım sayfa ayırmıştır. Takip eden makale akademik tarihçilikten beklentiler üzerine olup İlhan Tekeli'ye aittir. Tarihçilerin bir epistemolojik komünite oluşturmalarını önemseyen Tekeli'ye göre, toplumla ilişkisini koparmış bir tarihçilik kurur ve anlamını yitirir. Popüler ve akademik tarihler arasında bir tamamlayıcı ilişki vardır: Akademik tarihçiliğin performansı, çeşitliliği, dünyaya açık/kapalı olması popüler tarihin kalitesini belirlemektedir; zira popüler tarihçilik, bilgisini akademik tarihçilikten almaktadır. Tarihin siyaset için araçsallaştırılmasını eleştirerek siyaset-tarihçi ilişkisine de değinen Tekeli'ye, Ali Birinci bildiriden daha uzun olan "Müzakere" kısmında katkıda bulunmuştur: Birinci'ye göre Türkiye'de bilim adamları arasında birçok insan, ilk fırsatta siyasete göz kırpar ve bu bakımdan Türkiye'de ilim siyaset tarafından ezilmiştir.

Ardından gelen yazıda, Hakan Kaynar herkesin tarihi "devletin kudretini kaylaamak için sık sık başvurduğu geçmişle" meslek ilişkisi bulunan tarihçiler kadar sevmek zorunda olmadığını belirtir. "Edebiyatçılarla aynı yerde" oldukları ve "eninde sonunda kurgu" yazdıkları için "tarihçiler de birbirilerinin ne yazdığından ziyade nasıl yazdığıyla ilgilenmeli"dir: İlerlemeci ve pozitivist bir kronoloji biliminden ibaret olan Türkiye tarihçiliği, zanaatten sanata dönüşemedikçe ölmeye mahkumdur. Sonraki makalede, Mehmet Ö. Alkan resmî tarih tartışmalarını tarih ders kitapları üzerinden ele alır. Siyasal iktidarın olduğu yerde o iktidarı meşrulaştıran bir resmî tarih de vardır diyen Alkan, geçmiş kurgusunun bir meşrulaştırma aracı olduğunu hatırlatır. Alkan'a göre, Türkiye'de resmî ideoloji ve resmî tarih II. Abdülhamid devrinde oluşmuş ve kurumsallaşmıştır. Bu dönemde, tarih ders kitapları Abdülcemid'le biter; Abdülaziz ve V. Murad yoktur, hiç yaşamamış gibidirler. *Müessis-i sânî* olarak II. Mahmud'a vurgu vardır. Takip eden makalede İbrahim Turan'ın konusu ise akademik tarih yazımı ile tarih ders kitaplarının yazımı arasındaki farklardır. Turan'a göre tek yönlü anlatı, abartılı söylem, ideolojik bakış açısı, yoruma dayalı anlatı, kesin ve otoriter dil gibi hatalarıyla monoton ve sıkıcı tarih ders kitapları tarih eğitiminin önündeki en önemli engeldir.

Mehmet Yaşar Ertaş, proje temelli tarih çalışmalarını ele aldığı yazıda metodolojik ve etik sorunlara değinir, Türkiye'de tarihçilerin proje mantığıyla çalışmaya yatkın olmadığından şikâyet eder. Ertaş'a göre, sorun proje kültürünü daha lisans düzeyinde benimsetmekten geçer. Her düzeyde tezler proje formatında yürütülmesi, tez öneri formları proje formatında biçimlendirilmelidir. Arif Bilgin, devamla tarihçilerin TÜBİTAK projelerini sayısal veriler ışığında masaya yatırır. Kurulduğu 1963 yılından 2005 yılına kadar sosyal bilimlere hiç destek vermeyen TÜBİTAK

bünyesinde kurulan SOBAG'la bu gidişat değişmiştir. Bu bünyede yer alan 34 alandan biri de Tarih'tir, ancak 2017 itibarıyla desteklenmiş ve tamamlanmış olan toplam 1.700 projeden yalnızca 66'sı tarih projesidir. Son yazıda defteroloji çalışmalarını değerlendiren Yunus Koç, arşivdeki tahrir defterlerinin hâlâ -Ömer Lütfi Barkan'ın çizdiği- "bir pembe/mükemmel/sorunsuz işleyen sistem" in canlı tablosu olarak görülmeye devam edilmesinden müstekidir. Defterlerde olanların olduğu gibi aktarıldığı çalışmalar yüzünden tıkanan defterolojik tarih yazımı, yeni sorgulama teknikleriyle daha dar alanda derinlemesine yapılan sorun odaklı çalışmalara evrilmek zorundadır.

Kitap, bu değerli makalelerin arkasında yer alan müzakereler sayesinde, samimi bir çalıştay ortamını okuyucuya canlı bir şekilde aktarmayı başarıyor. Yine de kitap biraz aceleyle getirilmiş gibidir. Muhtemelen deneyimsiz öğrenciler tarafından sesli kayıttan kâğıda geçirilmiş ve hiç editör müdahalesi görmeden matbaaya gitmiş olduğundan, bazı makaleler ve özellikle makalelerin ardından gelen müzakereler imla yanlışlarıyla doludur. Bağlaç ve eklerin bu kadar yanlış yazıldığı kitap azdır. Müzakere kısımlarında ismi geçen hocalara kendi sözlerinin üslubunu ve imlasını denetim imkânı verilmeliydi. Bu imkân verilseydi herhalde İlhan Tekeli tek sayfada şu cümleleri kurmazdı: "Geçmiş tarih yazıcılığındaki o pozisyon tarih yazıcısının geçmişin gerçeği konusunda bir otorite pozisyonunu koruması pozisyonuydu. ... Tarihi olabildiğince nötron olarak yazarsınız. ... Sende alternatif sonuçlarını üretebilirsin" (s. 73). Ahmet Nezihi Turan herhalde Zweig'i -iki defa- "Zwing" (s. 113) ve Erving Goffman'ı "Golfman" yazdırmazdı (s. 114). Hakan Kaynar'ın yazısında şöyle bir cümle olamazdı: "Akademi belki de hoşgeldin zaman bilgi yaratmaya bu kadar yakın olmadı. Akademi belki de hoş geldin zaman mekâna bağlı kalmadan bir topluluk oluşturma imkanına erişmedi" (s. 66). *Ve kıs aleyhi'l-bevâki*.

Hatasız kul olmaz; yazarların yanlışlığı yerler de vardır. Mesela, Şimşek Berlin Üniversitesi'nin "1810'da Bismarck'ın girişimleriyle tesis" edilmiş (s. 9) olduğunu yazar, hâlbuki Bismarck 1815 doğumludur; kasıt Humboldt olmalıdır. Yalnız, Humboldt'a bu kitapta başkaca da gadredilmiştir: Birinde, aynı sayfada iki defa iki farklı şekilde olmak üzere, adı defaaten yanlış yazılmıştır ("Hambold" ve "Humbold", s. 48, ayrıca s. 165). "Ahmet Cevdet Paşa, geleneksel ile modern usulleri birlikte kullanarak telif çalışmasını *Tarih-i Cevdet* adıyla" (s. 14) değil, *Tarih-i Vekayi-i Devlet-i Aliyye* adıyla yayımlamıştır. Toprak'ın makalesinde "Tarih-i içtimâiyye" şeklinde verilen izafet terkibi "tarih-i içtimâî", "enzâr-ı talebeyn" de "enzâr-ı tâlibîn" olmalıdır (s. 34).

Her halükârda bu kitap bize lazımdır ve hataları giderildikten sonra herkese şayan-ı tavsiye olacaktır.